

علی باقریان

❖ ز خاور^{۱۱} بیاراست تا باختر^{۱۲}
پدید آمد از فو^{۱۳} او کان^{۱۴} زر
❖ مرا اختر^{۱۵} خفته^{۱۶} بیدار^{۱۷} گشت
به مغز اندر اندیشه بسیار گشت

۱- خاور: غرب، ۲- باختر: شرق، ۳- فو: شکوه، ارج، برانزدگی، ۴- کان: معدن، ۵- اختر: ستاره، نیک بختی، ۶- خفته: بد، نامساعد، ۷- بیدار: خوب، مساعد، ۸- بر: بر، ۹- در، ۱۰- آفرین: سیاس، دعا، ۱۰- برآمد: بیرون آمد.

برای شنیدن این ابیات، کدر وبه‌روا‌اسکن کنید:

پای حرف‌های هوش مصنوعی درباره وضعیت کتاب و کتاب‌خوانی در مشهد

کمبود شدید کتابخانه و کتاب‌فروشی دارید!

علی باقریان

گفت‌وگوی مجازی

خواننده مشهوری این صفحه، که لایه اهل کتاب هم هست و دست‌کم قدر و قیمت آن را می‌داند، با اوضاع اقتصادی و فرهنگی شهر و همشهریان خود نیز کمابیش آشناست؛ بسته به اینکه چقدر دل مشغول این مسائل است، حتما دیدگاهی هم، کلی‌نگرانه یا جزئی‌نگرانه، در این زمینه دارد. اما، جز اندک متولیان فرهنگ شهر، از جمله کتاب و کتاب‌خوانی، کسی در جریان جزئیات دقیق امر نیست. با این همه، ما با همین مقدار اطلاعات و آماری که از اوضاع و احوال کتاب و کتاب‌خوانی و کتاب‌خوان‌ها در مشهد داریم، از هوش مصنوعی خواستیم برنامه‌ای به ما بدهد که به موجب آن بشود آنچه را هست بهبود بخشید.

تولید شده به طرحی از ایلان ماسک

● مشهد شهری است با بیش از سه و نیم‌میلیون نفر جمعیت

که در مساحتی حدود ۳۵۰ کیلومترمربع زندگی می‌کنند. حرم امام رضا^(ع) با چندین زیرمجموعه فرهنگی (کتابخانه و مرکز اسناد، انتشارات، موزه)، و نیز دانشگاه مهم فردوسی با افزون بر ۲۵۰۰۰ دانشجو از سراسر کشور، و همچنین، از برخی کشورهای منطقه در این شهر قرار دارند. دانشکده ادبیات و علوم انسانی

این دانشگاه چندین رشته زبان خارجی دارد: عربی، انگلیسی، فرانسوی، روسی، دانشگاه فردوسی یکی از مراکز آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان نیز هست. مشهد اعتبار ادبی ویژه‌ای نیز دارد که عمده آن به واسطه بودن آرامگاه فردوسی در نزدیکی آن است. این شهر، از جمله به دلیل امکانات اقتصادی و بهداشتی بسیار و نزدیکی به مرزهای شرقی ایران، شهری مهاجرپذیر است و حتی از صدها هزار مهاجر قانونی و غیرقانونی افغانستانی میزبانی می‌کند. چندین کنسولگری نیز در این شهر قرار دارند. حال، براساس شاخص‌های توسعه و رفاه، چنین شهری چند کتابخانه و کتاب‌فروشی نیاز دارد؟

● به طور دقیق نمی‌توان، بدون داده‌های آماری دقیق‌تر و شاخص‌های توسعه‌یافته‌تر، تعداد دقیق کتابخانه‌ها و کتاب‌فروشی‌های مورد نیاز مشهد را تعیین کرد. اما می‌توان، براساس اطلاعات ارائه شده، تخمین اولیه‌ای ارائه داد. این تخمین بسیار تقریبی است و نیازمند بررسی‌های میدانی و مطالعات آماری دقیق‌تر است.

عوامل مؤثر در تخمین

● جمعیت: سه و نیم‌میلیون نفر جمعیت نشان دهنده نیاز

به تعداد زیادی کتابخانه و کتاب‌فروشی است.

● دانشگاه فردوسی، وجود دانشگاهی بزرگ با دانشجویان زیاد نیاز به کتابخانه‌های دانشگاهی و کتاب‌فروشی‌های تخصصی را افزایش می‌دهد.

● مهاجران: جمعیت بالای مهاجران، به ویژه از افغانستان، نیاز به کتابخانه‌ها و کتاب‌فروشی‌های با منابع متنوع زبانی را افزایش می‌دهد.

● جاذبه‌های فرهنگی: حرم امام رضا^(ع) و آرامگاه فردوسی، به عنوان جاذبه‌های فرهنگی، می‌توانند تقاضا برای کتابخانه‌ها و کتاب‌فروشی‌های مرتبط با این زمینه‌ها را افزایش دهند.

تخمین اولیه (بسیار تقریبی)

با توجه به عوامل فوق، می‌توان تخمین زد که مشهد حداقل به ۱۰۰ تا ۱۵۰ کتابخانه و ۱۵۰ تا ۲۵۰ کتاب‌فروشی نیاز دارد. این اعداد می‌تواند بسیار بیشتر یا کمتر باشد، وابسته به عواملی مانند

● میزان بودجه اختصاص یافته به فرهنگ و کتاب؛ بودجه بیشتر امکان ایجاد کتابخانه‌ها و کتاب‌فروشی‌های بیشتر با کیفیت بالاتر را فراهم می‌کند.

● توزیع مکانی: پراکندگی عادلانه کتابخانه‌ها و کتاب‌فروشی‌ها در مناطق مختلف شهر بسیار مهم است.

● سطح سواد و علاقه به مطالعه: میزان سواد و علاقه به مطالعه در جامعه نقش مهمی در تعیین تعداد مورد نیاز

● حمایت از برنامه‌های فرهنگی، حمایت مالی از برنامه‌های فرهنگی کتاب‌فروشی‌ها مانند برگزاری جلسات نقد کتاب و امضای کتاب.

مرحله دوم، راه‌اندازی کتابخانه‌های جدید و ارتقای کتابخانه‌های موجود (حدود ۱۰ هزار میلیارد ریال)

● ساخت کتابخانه‌های جدید، ساخت کتابخانه‌های جدید در مناطق محروم و کم‌برخوردار شهر.

● تجهیز کتابخانه‌ها: تجهیز کتابخانه‌ها به کتاب‌های جدید، نرم‌افزارها و امکانات لازم.

● آموزش و توسعه منابع انسانی: آموزش کتابداران و متخصصان کتابخانه‌ها.

مرحله سوم: حمایت از انتشارات و نویسندگان محلی (حدود ۸ هزار میلیارد ریال)

● حمایت از چاپ و نشر کتاب‌های محلی: تخصیص بودجه برای چاپ و نشر کتاب‌های نویسندگان و محققان محلی.

● برگزاری نمایشگاه‌های کتاب: برگزاری نمایشگاه‌های کتاب محلی و ملی برای دسترسی بیشتر مردم به کتاب.

نکات مهم

● نظارت دقیق: نظارت دقیق بر هزینه‌کرد بودجه، برای جلوگیری از فساد مالی و استفاده بهینه از منابع.

● شفافیت: شفافیت در هزینه‌کرد بودجه، برای افزایش اعتماد عمومی.

● همکاری با بخش خصوصی: جذب سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در زمینه توسعه کتاب و کتاب‌خوانی.

چالش‌ها

● افزایش قیمت‌ها: افزایش قیمت اجاره و کتاب چالش اصلی در توسعه کتاب و کتاب‌خوانی است. مکانیزم‌های حمایتی باید با توجه به این افزایش قیمت‌ها طراحی شوند.

● توزیع نابرابر: توزیع نابرابر کتابخانه‌ها و کتاب‌فروشی‌ها در شهر دسترسی به کتاب را برای برخی مناطق دشوار می‌کند. تلاش برای توزیع عادلانه منابع ضروری است.

● کاهش قدرت خرید مردم: کاهش قدرت خرید مردم تأثیر زیادی بر تمایل آن‌ها به خرید کتاب دارد. راهکارهایی مانند تخفیف و ارائه کتاب‌های ارزان قیمت باید در نظر گرفته شوند.

● نیاز به یک برنامه جامع و بلندمدت برای توسعه کتاب و کتاب‌خوانی در مشهد وجود دارد. بودجه اختصاص یافته نقطه شروع خوبی است، اما نیاز به برنامه‌ریزی دقیق و اجرای مؤثر آن برای رسیدن به اهداف مورد نظر ضروری است.

● باتوجه به این داده‌ها، روند رشد مشهد در این زمینه را چگونه ارزیابی می‌کنی؟ مناسب است؟ طی چند سال می‌توانیم به یک وضعیت متعادل در امر کتاب و کتاب‌خوانی برسیم؟ برای شتاب‌دادن به این پیشرفت چه کارهایی می‌شود انجام داد؟ لازم است بدانی که، اکنون، اغلب کتاب‌فروشی‌ها در مرکز شهر مشهد و منطقه یک متمرکزند که میانگین اجاره‌بهای املاک تجاری و غیرتجاری در آن نیز تقریباً از همه مناطق دیگر بیشتر است. باوجود تورم سالانه ۳۰ تا ۴۰ درصدی و نبود موازنه بین درآمد و هزینه، سهم کتاب در سبد خانوار به شدت کاهش یافته است. (البته میزان این کاهش درباره کتاب‌های دیجیتال کمتر بوده است) و سکوهای عرضه این منابع به خوبی فعال اند). اسامی، دولت، یک هفته را به عرضه کتاب‌ها با ۲۵٪ تخفیف اختصاص داده است. سقف سهم هر فرد برای استفاده از این تخفیف ده میلیون ریال است، یعنی بهای خرید یک کتاب فیزیکی حدوداً هزار صفحه‌ای، در نظر گرفتن این نکات، در راهکارها و پیشنهادهایی که ارائه دادی تغییری ایجاد می‌کند؟

● باتوجه به داده‌های ارائه شده، روند رشد مشهد در زمینه دسترسی به کتاب و کتاب‌خوانی بسیار کند و نامتناسب است. تمرکز کتاب‌فروشی‌ها در مرکز شهر و منطقه یک نشان از عدم دسترسی عادلانه به کتاب برای تمام شهروندان دارد. تورم بالا و کاهش قدرت خرید مردم سهم کتاب را در سبد خانوار به شدت کاهش داده است. حتی برنامه تخفیف کتاب دولت نیز، به دلیل سقف پایین و قیمت بالای کتاب‌های فیزیکی، تأثیر چندانی نخواهد داشت. رسیدن به یک وضعیت متعادل در امر کتاب و کتاب‌خوانی در مشهد، با روند فعلی، سال‌ها زمان خواهد برد، بدون اقدامات جدی و فوری، بعید به نظر می‌رسد.

تغییرات در راهکارها با توجه به اطلاعات جدید

● راهکارهای قبلی باید با توجه به تمرکز کتاب‌فروشی‌ها در مرکز شهر، تورم بالا، کاهش قدرت خرید مردم اصلاح شوند؛

● حمایت از کتاب‌فروشی‌ها در مناطق مختلف: باید تمرکز بر حمایت از راه‌اندازی و توسعه کتاب‌فروشی‌ها در مناطق مختلف شهر، به ویژه مناطق کم‌برخوردار، باشد. این حمایت می‌تواند شامل ارائه اجاره، کمک به خرید کتاب، و آموزش پرسنل باشد. به جای تمرکز بر کتاب‌فروشی‌های مرکز شهر، باید به مناطق محروم‌تر توجه بیشتری شود.

● افزایش میزان یارانه اجاره و کتاب؛ باتوجه به تورم بالا،

❖ بدانست کامد ز مان سخن
کنون نو شودر وزگار کهن

❖ بر^{۱۸} اندیشه شهریار زمین
بخفتم شبی لب پر از آفرین^{۱۹}

۱- خاور: غرب، ۲- باختر: شرق، ۳- فو: شکوه، ارج، برانزدگی، ۴- کان: معدن، ۵- اختر: ستاره، نیک بختی، ۶- خفته: بد، نامساعد، ۷- بیدار: خوب، مساعد، ۸- بر: بر، ۹- در، ۱۰- آفرین: سیاس، دعا، ۱۰- برآمد: بیرون آمد.

برای شنیدن این ابیات، کدر وبه‌روا‌اسکن کنید:

میزان یارانه اجاره و کتاب باید افزایش یابد تا بتواند تأثیر واقعی بر کاهش هزینه‌ها داشته باشد.

● ترویج کتاب‌های دیجیتال: با توجه به فعالیت مناسب سکوهای عرضه کتاب دیجیتال، باید به ترویج و توسعه این نوع کتاب‌ها نیز توجه شود. این می‌تواند شامل ارائه اینترنت رایگان در کتابخانه‌ها و مکان‌های عمومی و یا برگزاری کارگاه‌های آموزشی استفاده از کتاب‌های دیجیتال باشد.

● برنامه‌های تخفیف هدفمند: به جای برنامه‌های تخفیف کلی، باید برنامه‌های تخفیف هدفمند برای گروه‌های کم‌درآمد و دانش‌آموزی در نظر گرفته شود. سقف تخفیف نیز باید افزایش یابد.

● توجه به کتابخانه‌های سیار: استفاده از کتابخانه‌های سیار می‌تواند دسترسی به کتاب را در مناطق کم‌برخوردار افزایش دهد.

شتاب‌دادن به پیشرفت

برای شتاب‌دادن به پیشرفت، علاوه بر موارد بالا، اقدامات زیر نیز ضروری است:

● همکاری با مدارس و دانشگاه‌ها: برنامه ریزی برای استفاده بیشتر از کتابخانه‌های مدارس و دانشگاه‌ها و تشویق دانش‌آموزان و دانشجویان به مطالعه بیشتر.

● تبلیغات و فرهنگ‌سازی: کمپین‌های تبلیغاتی برای ترویج کتاب‌خوانی و افزایش آگاهی مردم در مورد اهمیت کتاب و مطالعه.

● حمایت از نویسندگان و مترجمان محلی: حمایت از نویسندگان و مترجمان محلی برای تولید کتاب‌های باکیفیت و مرتبط با فرهنگ و نیازهای جامعه مشهد.

پیش‌بینی زمان

● باتوجه به چالش‌های موجود، رسیدن به یک وضعیت متعادل در امر کتاب و کتاب‌خوانی در مشهد، حداقل، ۵ تا ۱۰ سال زمان خواهد برد. این زمان می‌تواند با اجرای برنامه‌های مؤثر و با همکاری همه دستگاه‌های مرتبط به میزان قابل توجهی کاهش یابد. اما، بدون اقدامات جدی و عزم راسخ، بعید به نظر می‌رسد در کوتاه‌مدت پیشرفتی قابل ملاحظه حاصل شود.

● در این پرسش‌ها و پاسخ‌ها، نکاتی هست که ممکن است با اعتراض برخی مخاطبان، به ویژه آن دسته از کسانی که خدعه‌های دیگری دارند و مسائل دیگر را مقدم بر این مسئله می‌دانند، مواجه شود؛ مثلاً، امکان دارد از اولویت مسائل اقتصادی و زیادبودن سهم بودجه فرهنگی مشهد انتقاد کنند یا بگویند اختصاص دادن نیمی از بودجه فرهنگی شهرداری به مسائل مرتبط با کتاب و کتاب‌خوانی منصفانه نیست. در سطح کلان‌تر، ممکن است که افزایش یارانه کتاب و کتاب‌فروشی، در وضعیت اقتصادی فعلی کشور، به مذاق صاحبان مشاغل دیگر خوش نیاید. به این اعتراضات و انتقادات چه پاسخی می‌توان داد؟ در مجموع، اهمیت کتاب و کتاب‌خوانی در جامعه‌ای که مشکلات اقتصادی و اجتماعی فزاینده‌ای مثل میزان بیکاری ۷.۵ درصدی دارد چگونه توجیه می‌شود؟

● انتقادات مطرح شده موجه و قابل توجه هستند. پاسخ به این انتقادات نیازمند ارائه یک استدلال جامع و چندوجهی است که اهمیت کتاب و کتاب‌خوانی را در کنار سایر دغدغه‌های اقتصادی و اجتماعی جامعه، به ویژه در شرایط فعلی، نشان دهد.

پاسخ به انتقادات

● اولویت مسائل اقتصادی: درست است که مسائل اقتصادی از اهمیت بالایی برخوردارند و باید در اولویت قرار گیرند. اما نباید فراموش کرد که فرهنگ و کتاب‌خوانی نیز نقش اساسی در پیشرفت اقتصادی و اجتماعی یک جامعه ایفا می‌کنند. مطالعه و دانش موجب افزایش مهارت، خلاقیت و نوآوری می‌شود که در نهایت منجر به پیشرفت اقتصادی و کاهش بیکاری خواهد شد. کاهش بیکاری نیز به طور مستقیم به حل مشکلات اقتصادی کمک می‌کند. بنابراین، سرمایه‌گذاری در فرهنگ و کتاب‌خوانی یک سرمایه‌گذاری بلندمدت در پیشرفت اقتصادی و اجتماعی است.

● سهم بودجه فرهنگی: اختصاص نیمی از بودجه فرهنگی به کتاب و کتاب‌خوانی، در صورتی که به طور شفاف و با برنامه ریزی دقیق انجام شود، می‌تواند توجیه‌پذیر باشد. این به معنای نادیده گرفتن سایر بخش‌های فرهنگی نیست، بلکه می‌تواند به معنای اولویت‌بندی و تمرکز بر یک بخش مهم و راهبردی از فرهنگ باشد. ارائه‌گزارشی شفاف از چگونگی هزینه‌کردن این بودجه می‌تواند به شفافیت و قانع‌کنندگی این تصمیم کمک کند.

● افزایش یارانه کتاب و کتاب‌فروشی: افزایش یارانه کتاب و کتاب‌فروشی نباید به معنای بی‌توجهی به سایر مشاغل باشد. ایجاد مکانیزم‌های حمایتی برای مشاغل مختلف، با اولویت‌بندی براساس اهمیت و تأثیرگذاری آن‌ها در اجتماع، ضروری است. ارائه برنامه‌ای جامع برای حمایت از مشاغل مختلف، با توضیح شفاف

اولویت‌بندی، می‌تواند به حل این مشکل کمک کند. همچنین، می‌توان از مکانیزم‌های حمایتی جایگزین، مانند تسهیلات بانکی و یا معافیت‌های مالیاتی، برای سایر مشاغل استفاده کرد.

اهمیت کتاب و کتاب‌خوانی در شرایط بحرانی

● در جامعه‌ای با مشکلات اقتصادی و اجتماعی فزاینده، کتاب و کتاب‌خوانی، نه تنها ضروری، بلکه حیاتی است؛

● افزایش آگاهی و دانش: کتاب‌خوانی موجب افزایش آگاهی و دانش شهروندان می‌شود که در حل مشکلات اقتصادی و اجتماعی بسیار مؤثر است. دانش بیشتر منجر به تصمیم‌گیری‌های بهتر و راهکارهای خلاقانه‌تر برای حل مسائل می‌شود.

● تقویت مهارت‌های حل مسئله: کتاب‌ها می‌توانند مهارت‌های تفکر انتقادی، خلاقیت و حل مسئله را در افراد تقویت کنند که در شرایط بحرانی بسیار حیاتی هستند.

● کاهش استرس و اضطراب: مطالعه می‌تواند به عنوان یک فعالیت آرامش‌بخش به کاهش استرس و اضطراب در افراد کمک کند و باعث ارتقای سلامت روان شود.

● تقویت حس تعلق و هویت: مطالعه کتاب‌ها می‌تواند به افراد کمک کند تا با فرهنگ و تاریخ خود بیشتر آشنا شوند و حس تعلق و هویت قوی‌تری پیدا کنند. این در شرایطی که عدم اطمینان و ناامنی اجتماعی وجود دارد بسیار مهم است.

● در نهایت، توجه به کتاب و کتاب‌خوانی یک سرمایه‌گذاری در نیروی انسانی آینده جامعه است. شاید در کوتاه‌مدت اثرات آن به چشم نیاید، اما در بلندمدت می‌تواند به بهبود شرایط اقتصادی، کاهش بیکاری، و ارتقای سطح زندگی و رفاه عمومی جامعه کمک کند. ارائه برنامه‌ای جامع و شفاف که هم به حل مشکلات اقتصادی و اجتماعی می‌پردازد و هم به اهمیت کتاب و کتاب‌خوانی توجه می‌کند می‌تواند به قانع‌کردن منتقدان کمک کند.

● یک سؤال بنیادی: با فرض موجه بودن این پاسخ‌ها و عمل کردن به پیشنهادهایی که طرح کردی، در یک وضعیت بد اقتصادی و اجتماعی، فرد اصلاً می‌تواند سراغ کتاب برود که بخواهیم چنین کارهایی برای تقویت کتاب و کتاب‌خوانی انجام بدهیم و منتظر نتایج آن در جامعه باشیم؟ آیا کسی که با اضطراب و استرس مستمر و فزاینده ناشی از مشکلات اقتصادی و ناتوانی از تأمین نیازهای اولیه دست و پنجه نرم می‌کند از این اقدامات خرسند می‌شود و استقبال می‌کند؟ اصلاً، می‌توانیم چنین نوعی از او داشته باشیم؟ اقدامات پیشینی زمینه‌ساز لازم نیست؟

● شمانکته بسیار مهمی را مطرح کردید. در شرایطی که افراد با مشکلات اقتصادی شدید و نیازهای اولیه برآورده نشده دست و پنجه نرم می‌کنند، ترویج کتاب‌خوانی به تنهایی، به احتمال زیاد، مؤثر نخواهد بود. این درست است که کتاب‌خوانی می‌تواند در درازمدت به حل مشکلات کمک کند، اما برای فردی که نگران تهیه غذا یا سرپناه است کتاب‌خوانی در اولویت قرار نمی‌گیرد.

● بنابراین، پیش از تمرکز بر ترویج کتاب‌خوانی، اجرای اقداماتی پیش‌نیاز ضروری است. این اقدامات می‌توانند شامل موارد زیر باشند:

● دسترسی آسان به کتاب: باید دسترسی آسان و ارزان به کتاب برای همه اقشار جامعه، حتی در مناطق محروم فراهم شود. این می‌تواند از طریق تأسیس کتابخانه‌های عمومی رایگان، طرح‌های حمایتی از کتابخانه‌های کوچک و یا طرح‌های امانت کتاب باشد.

● ارائه برنامه‌های آموزشی مناسب: برنامه‌های آموزشی فرهنگی باید متناسب با نیازها و سطح دانش جامعه طراحی شوند، به عنوان مثال، استفاده از رسانه‌های جدید و روش‌های نوین آموزش می‌تواند جذابیت مطالعه را افزایش دهد.

● تغییر رویکرد: به جای اعمال فشار برای ترویج کتاب‌خوانی، باید تلاش شود که مطالعه به عنوان یک نیاز و لذت در زندگی مردم جای گیرد. این امر مستلزم ایجاد فرهنگی است که مطالعه را ارزشمند و باارزش بداند. در واقع، ترویج کتاب‌خوانی باید جزو یک برنامه جامع‌تر و بزرگ‌تر برای بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی باشد. نه یک اقدام مستقل. بدون بهبود شرایط زندگی، توقع استقبال گسترده از تلاش‌های مربوط به ترویج کتاب‌خوانی غیرواقعی است. اولویت‌ها باید به درستی مشخص و طبق آن اقدام شود.

● تأمین حداقل‌های رفاهی: اولین و مهم‌ترین قدم تأمین نیازهای اساسی مردم مانند غذا، مسکن، بهداشت و آموزش است. بدون برطرف کردن این نیازها، هرگونه تلاش برای ترویج فرهنگ و کتاب‌خوانی محکوم به شکست خواهد بود.

● ایجاد امید و انگیزه: ایجاد امید و انگیزه در افراد، از طریق سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی مؤثر، ضروری است. اگر مردم امید به آینده نداشته باشند، کمتر به فعالیت‌های فرهنگی و معنوی، از جمله کتاب‌خوانی، علاقه نشان می‌دهند.